

Деякі проблеми виконання рішень Конституційного Суду України

І. Головань

адвокат, кандидат юридичних наук

У статті розглянуто деякі проблеми виконання державними органами рішень Конституційного Суду України, зокрема Рішення у справі про право на правову допомогу, та сформульовано конкретні пропозиції щодо їх подолання. Наголошено на важливій ролі актів Конституційного Суду України для вдосконалення захисту конституційних прав громадян та правозастосовної діяльності зазначених органів.

Ключові слова: практика правозастосування, офіційне тлумачення Конституції України, право на правову допомогу, виконання рішень Конституційного Суду України.

Відповідно до статті 8 Конституції України її положення є нормами прямої дії. Тобто реалізація гарантованих Конституцією прав і свобод людини і громадянина у жодному разі не повинна зумовлюватися наявністю тих чи інших норм у законах, а тим більше у підзаконних актах. Це означає, що в Основний Закон України закладено доктрину універсальної його дії у сфері прав і свобод громадян.

Однак, на жаль, в умовах реальної практики правозастосування в Україні непоодинокими є випадки ігнорування і навіть прямого порушення конституційних прав громадян із боку органів державної влади і місцевого самоврядування, що зумовлені саме відсутністю детального регулювання порядку реалізації зазначених прав у законах та інструкціях. Фактично ми маємо справу з доктриною універсальної дії законів і підзаконних актів, яка заперечує доктрину універсальної дії Конституції України у сфері прав і свобод громадян і зводить роль Основного Закону, як за радянських часів, до джерела законодавства.

У зв'язку з наведеним можна стверджувати про поширення серед посадових осіб державних органів конституційного нігілізму — особливого різновиду правового нігілізму. Як зазначає М. Козюбра, конституційний нігілізм є багатогранним явищем із широким діапазоном проявів — від найм'якших, які умовно можна назвати конституційним інфантилізмом, до підкреслено демонстративних, конфронтаційно-агресивних і навіть кримінальних¹.

Нігілістичне ставлення суб'єктів правозастосування до норм Конституції України полягає у небажанні виконувати безпосередньо конституційні норми, які не продубльовані у профільних законах та підзаконних нормативних актах.

За таких умов важко переоцінити роль Конституційного Суду України у справі захисту прав і свобод громадян як єдиного органу конституційної юрисдикції, що перевіряє конституційність відповідних правових актів та тлумачить Конституцію і закони України. За влучним визначенням судді В. Кампа практика Конституційного Суду набула ознак інструменту конституційної модернізації, що діє

¹ Козюбра М. І. 10 років Конституції України: проблеми і перспективи // Вибори та демократія. — 2006. — № 2. — С. 23.

засобами контролю за додержанням верховенства Конституції України, прав і свобод людини і громадянина, меж повноважень органів влади¹.

В. Кампо також слушно наголошує на особливому значенні правових позицій Конституційного Суду України — обов'язкових для всіх суб'єктів права актів (мотивувальної і резолютивної частини), що базуються на інтерпретації приписів Конституції і законів України та застосуванні норм і принципів Основного Закону держави, в яких на основі тлумачення та застосування Судом засад верховенства права містяться елементи трансформації (модернізації) чинної конституційної системи на шляху до:

- встановлення правової захищеності прав і свобод людини і громадянина;
- упорядкування та стабілізації конституційного правопорядку;
- забезпечення поділу влади та системи стримувань і противаг у відносинах її гілок тощо².

Особливо важливими для подолання згаданого конституційного нігілізму є рішення Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення Конституції України. Такими рішеннями Конституційний Суд роз'яснює положення Основного Закону; надана органом конституційної юрисдикції офіційна інтерпретація норм Конституції України вирішує проблему неоднозначного їх застосування судами України, іншими органами державної влади.

Роль рішень Конституційного Суду щодо офіційного тлумачення Конституції України важлива також і тому, що клопотання про таке тлумачення — єдина надана законодавцем пересічному громадянину можливість звернення за захистом своїх прав безпосередньо до органу конституційної юрисдикції.

Як справедливо зазначає суддя М. Маркуш, рішення Конституційного Суду України мають таку саму сферу дії в часі, просторі, за колом осіб, як і рішення нормотворчого органу, і таке саме, як і нормативні акти, загальне значення³. Мало відрізняючись за наслідками і механізмами реалізації від законів та інших нормативно-правових актів, рішення Конституційного Суду допомагають подоланню нігілістичного ставлення суб'єктів правозастосування до норм Основного Закону України, слугуючи для чиновника певною заміною згаданих профільних законів, інструкцій та роз'яснень.

Однак повною мірою відігравати свою важливу роль акти Конституційного Суду України можуть лише за умови їх належної реалізації. Саме тому надзвичайно актуальною є проблема виконання рішень Суду, що, на думку судді В. Бринцева⁴, є однією з найважливіших складових конституційного правосуддя.

¹ Кампо В. Інструмент конституційної модернізації // *Голос України*. — 2009. — № 214 (4714). — С. 23.

² Кампо В. Правові позиції Конституційного Суду України як необхідний елемент забезпечення судово-правової реформи // *Вісник Конституційного Суду України*. — 2010. — № 2. — С. 112–122.

³ Маркуш М. Шляхи підвищення ефективності виконання рішень Конституційного Суду України: теоретичні та практичні аспекти // *Вісник Конституційного Суду України*. — 2009. — № 5. — С. 76–88.

⁴ Бринцев В. Належне виконання рішень Конституційного Суду України як одна з головних складових ефективності конституційного судочинства // *Вісник Конституційного Суду України*. — 2007. — № 2. — С. 77–85.

Тож у статті розглянуто деякі проблеми виконання Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) від 30 вересня 2009 року № 23-рп/2009¹ (далі — Рішення).

Конституційний Суд України вирішив, що положення частини першої статті 59 Конституції України «кожен має право на правову допомогу» треба розуміти як гарантовану державою можливість будь-якій особі незалежно від характеру її правовідносин з державними органами, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами вільно, без неправомірних обмежень отримувати допомогу з юридичних питань в обсязі і формах, як вона того потребує. Положення частини другої статті 59 Конституції України «для... надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура» в аспекті конституційного звернення треба розуміти так, що особа під час допиту її як свідка в органах дізнання, досудового слідства чи дачі пояснень у правовідносинах із цими та іншими державними органами має право на правову (юридичну) допомогу від обраної за власним бажанням особи у статусі адвоката, що не виключає можливості отримання такої допомоги від іншої особи, якщо законами України щодо цього не встановлено обмежень.

Надзвичайно важливими є правові позиції Конституційного Суду України, викладені у мотивувальній частині Рішення. Приймаючи його, Суд, зокрема, керувався тим, що:

- право на правову допомогу є одним із конституційних, невід'ємних прав людини і має загальний характер;
- у контексті частини першої статті 59 Конституції «кожен має право на правову допомогу» поняття «кожен» охоплює всіх без винятку осіб — громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України;
- реалізація кожним права на правову допомогу не може залежати від статусу особи та характеру її правовідносин з іншими суб'єктами права;
- право на правову допомогу — це гарантована державою можливість кожної особи отримати таку допомогу в обсязі та формах, визначених нею, незалежно від характеру правовідносин особи з іншими суб'єктами права;
- правова допомога є багатоаспектною, різною за змістом, обсягом та формами і може включати консультації, роз'яснення, складення позовів і звернень, довідок, заяв, скарг, здійснення представництва, зокрема в судах та інших державних органах, захист від обвинувачення тощо;
- вибір форми та суб'єкта надання правової допомоги залежить від волі особи, яка бажає її отримати;

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) від 30 вересня 2009 року № 23-рп/2009 // Вісник Конституційного Суду України. — 2009. — № 6. — С. 32–38.

— конституційне право кожного на правову допомогу у жодному випадку не може бути обмежено, навіть за умови, якщо це право не передбачене відповідними законами України чи іншими правовими актами.

Важко не погодитися з твердженням судді В. Кампа, що Рішення змінило правову атмосферу у відносинах громадян і влади¹. Однак, на жаль, ці зміни в жодному разі не можна вважати завершеними.

Безпосереднім приводом для звернення до Конституційного Суду України були порушення права на правову допомогу осіб, які викликалися органами досудового слідства для допиту як свідки. І слід сказати, що буквально відразу після оприлюднення Рішення цю проблему здебільшого було вирішено. В усякому разі, адвокатів очолюваної автором публікації адвокатської фірми «Головань і Партнери» стали допускати до участі у допитах клієнтів як свідків без особливих труднощів, притаманних часам до прийняття Конституційним Судом України зазначеного Рішення.

Наприклад, з 18 по 28 травня 2010 року адвокат зазначеного адвокатського об'єднання надавав правову допомогу дванадцятьом свідкам під час їх допиту у СО ПМ Горлівської ОДПІ та прокуратурі м. Горлівки у кримінальній справі, порушеній за ознаками складу злочинів, передбачених статтею 15, частиною 5 статті 191, частиною 1 статті 366 Кримінального кодексу України. Зауважимо, що допомога такій кількості свідків у одній кримінальній справі надавалася до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України щодо права свідка на захисника та іншу правову допомогу» від 1 липня 2010 року № 2395-VI. Про цей Закон йтиметься нижче.

Позитивною є практика прямого посилання судів загальної юрисдикції на Рішення при розгляді конкретних справ, наприклад, у постанові Подільського районного суду міста Києва від 26 жовтня 2010 року у справі № 3-8150/10.

Водночас виконання Рішення Конституційного Суду України стикається з тими самими проблемами, що й більшість інших рішень органу конституційної юрисдикції у галузі прав і свобод громадян.

Слід наголосити, що головною проблемою, яка перешкоджає належному виконанню рішень Конституційного Суду України, є, як справедливо зазначає суддя М. Маркуш, ігнорування їх посадовими особами та органами — суб'єктами правозастосування, що виявляється у прямому невиконанні, тобто бездіяльності та відмові від вчинення певних дій, які вони зобов'язані були здійснити, однак не здійснили².

Аналізоване Рішення не містить положення про пряме покладення на державні органи обов'язку забезпечення його виконання. Однак відповідно до правової позиції, викладеної у Рішенні Конституційного Суду України від 14 грудня

¹ Кампо В. Інструмент конституційної модернізації // Голос України. — 2009. — № 214 (4714). — С. 23.

² Маркуш М. Шляхи підвищення ефективності виконання рішень Конституційного Суду України: теоретичні та практичні аспекти // Вісник Конституційного Суду України. — 2009. — № 5. — С. 76–88.

2000 року № 15-рп/2000¹, наявність чи відсутність у рішенні Конституційного Суду додаткових приписів щодо дій, пов'язаних з його виконанням, не скасовує загальну обов'язковість такого виконання рішення органу конституційної юрисдикції².

Сам факт відкриття конституційного провадження і наступного прийняття Рішення свідчить про визнання Конституційним Судом України як єдиним органом конституційної юрисдикції наявності практики порушення цього важливого конституційного права. Оскільки Рішення є обов'язковим до виконання на території України, суб'єкти правозастосування повинні були переглянути свою діяльність на предмет дотримання права громадян на правову допомогу відповідно до наданої Конституційним Судом України інтерпретації. Однак слід визнати, цього не було зроблено в повному обсязі.

Майже одразу після оприлюднення Рішення з метою його реалізації очолюване автором публікації адвокатське об'єднання направило індивідуальні звернення до Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. У зверненнях містилося прохання провести аналіз дотримання конституційного права людини і громадянина на правову допомогу відповідно до наданої Конституційним Судом України інтерпретації.

У відповіді, отриманій від секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, зазначалося, що факти порушення права громадян на правову допомогу їм невідомі. А тому жодних заходів, спрямованих на виконання Рішення, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини не здійснював і здійснювати не збирається.

Служба безпеки України у своєму листі повідомила, що співробітники спецслужби, у тому числі слідчі, керуються у службовій діяльності положеннями Конституції України, а тому підстави для перевірки правильності застосування ними положень статті 59 Конституції України у період з 28 червня 1996 року по 30 вересня 2009 року відсутні.

Генеральна прокуратура та Міністерство внутрішніх справ України не заперечували численні порушення права громадян на правову допомогу. У надісланому листі керівництво Генеральної прокуратури визнає факти неправомірної відмови громадянам у можливості отримання правової допомоги під час перебування в органах слідства. Однак ці неправомірні дії пояснює тим, що «питання участі адвокатів при проведенні допитів свідків у кримінальному процесі чітко

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про чинність Закону України «Про Рахункову палату», офіційного тлумачення положень частини другої статті 150 Конституції України, а також частини другої статті 70 Закону України «Про Конституційний Суд України» стосовно порядку виконання рішень Конституційного Суду України (справа про порядок виконання рішень Конституційного Суду України) від 14 грудня 2000 року № 15-рп/2000 // Вісник Конституційного Суду України. — 2000. — № 6. — С. 16–21.

² Маркуш М. Шляхи підвищення ефективності виконання рішень Конституційного Суду України: теоретичні та практичні аспекти // Вісник Конституційного Суду України. — 2009. — № 5. — С. 76–88.

не було врегульовано чинним кримінально-процесуальним законодавством, що ставало причиною відмови органів слідства в можливості надання їм правової допомоги...» Тобто прокуратура веде мову виключно про кримінально-процесуальне законодавство (той самий «профільний закон»).

Те саме стосується й правової позиції органів міліції. У своєму листі керівництво МВС в особі начальника Головного слідчого управління І. Ростова заявило про готовність вжиття заходів реагування щодо порушень статті 59 Конституції України, вчинених лише після винесення Конституційним Судом України Рішення. Водночас міністерство не побачило підстав для проведення «перевірок за всіма фактами допитів свідків чи відібрання пояснень у інших осіб у період з 28 червня 1996 року по 30 вересня 2009 року... оскільки участь адвокатів при проведенні допитів свідків у кримінальних справах не було врегульовано чинним Кримінально-процесуальним кодексом України».

Отже, для правоохоронних органів та їх посадових осіб, вихованих у дусі доктрини універсальної дії законів і підзаконних актів, проблема прямої дії положень Конституції України, зокрема у сфері прав і свобод громадян, має не суб'єктивний, а об'єктивний характер? і може бути вирішена лише шляхом приведення законодавства про ці органи у відповідність до принципів правової держави та верховенства права.

Незважаючи на Рішення, порушення конституційних прав громадян на правову допомогу відбуваються знову і знову. І якщо проблему надання правової допомоги свідкам можна вважати вирішеною, то дуже гострою, наприклад, залишається проблема надання правової допомоги громадянам під час проведення обшуків. У зв'язку з проведенням обшуку правова допомога може знадобитися дуже широкому колу осіб. Це не тільки власники і користувачі приміщень, що обшукуються, а й особи, що з тих чи інших причин перебувають під час обшуку в цих приміщеннях.

Своїм Рішенням Конституційний Суд України підтвердив державну гарантію можливості отримання будь-якою особою правової допомоги незалежно від характеру її правовідносин з державними органами, а отже, і під час обшуку. Однак факти вчинення перешкод у наданні адвокатам доступу до будівель, приміщень та земельних ділянок, що обшукуються, залишаються непоодинокими.

Так, у квітні 2010 року слідчий слідчого відділу управління податкової міліції ДПА у Донецькій області К. Аллахвердян проводив обшук у приміщенні одного з підприємств міста Донецька. Працівники цього підприємства вирішили скористатися допомогою адвоката. Коли адвокат прибув, слідчий до приміщення його не пустив, чим, звичайно, створив перешкоду для реалізації конституційного права громадян на правову допомогу. Свою відмову слідчий мотивував тим, що він зараз нікого не звинувачує, а тому адвокат не потрібен. Згадка про Рішення Конституційного Суду враження на нього не справила.

Інший приклад, пов'язаний з ТДВ «Шахта «Білозерська». Адвокат адвокатської фірми «Головань і Партнери» прибув до адміністративної будівлі шахти з метою участі в обшуку як представник ТДВ «Шахта «Білозерська» на підставі довіреності та для надання правової допомоги його співробітникам. Однак працівники МВС України в Донецькій області та спецпідрозділу «Сокіл» не тільки

не надали можливості реалізувати права громадян на правову допомогу, а й виштовхали адвоката за межі приміщення, де проводився обшук.

У цих і багатьох інших випадках¹ державні службовці — порушники конституційного права громадян на правову допомогу — грубо ігнорують Рішення, а тому необхідно внести зміни до статті 374 Кримінального кодексу України, що передбачали б відповідальність не тільки за порушення права підозрюваного, обвинуваченого, підсудного на захист, а й за будь-яке порушення конституційного права громадянина на правову допомогу. Також необхідно активізувати застосування чинної статті 397 Кримінального кодексу України, що передбачає відповідальність за вчинення в будь-якій формі перешкод для здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи щодо надання правової допомоги.

Серед причин неналежного виконання Рішення не останню роль відіграє низька правова культура суспільства, відсутність традиції користуватися послугами адвокатів. Не слід забувати і про певні вади адвокатського корпусу: не всі адвокати виявляються готовими захищати права клієнтів, спираючись безпосередньо на норми Конституції України та рішення Конституційного Суду України. Дехто традиційно чекає «змін до КПК», не уявляючи навіть можливості захисту клієнта поза рамками Кримінально-процесуального кодексу.

Показовим фактом є те, що коментуючи «по гарячому» Рішення Конституційного Суду України на сторінках газети «Правовий тиждень», вісім з дванадцяти юристів-коментаторів висловили сумніви стосовно можливості виконання Рішення без змін до Кримінально-процесуального кодексу² (?!).

На жаль, не тільки судді в Україні залишаються у полоні юридичного нормативізму, як пише В. Кампо³, адвокатам теж слід переходити до нового правового світогляду, що базується на ідеології природного права й заснованих на ньому цінностей. Прикро, коли у пресі трапляється читати, що «з 30 вересня 2009 року у свідка також з'явилося право на правову допомогу»⁴. Адже це право було гарантовано Основним Законом з моменту набрання ним чинності і свідкам, і всім іншим громадянам. Водночас автор цитати справедливо зазначає, що у зв'язку з прийняттям Рішення Конституційного Суду України «виникла необхідність у кримінально-процесуальному врегулюванні порядку участі адвоката під час допиту свідка», оскільки будь-яке рішення Конституційного Суду України є обов'язковим для законодавця.

Очевидно, що матеріальне право не слід відривати від процесуального, особливо у сфері захисту прав і свобод громадян. Очевидним є також і те, що з прийняттям Конституції України у 1996 році правоохоронні органи повинні були звернути увагу законодавця на необхідність врегулювання питань, пов'язаних із

¹ Наприклад, див.: Суржик Л. Мене били за те, що я вимагала адвоката // Дзеркало тижня. — 2010. — № 40 (820). — С. 1, 5.

² Фоміна К. Право кожного на адвоката підтверджено. А далі що? // Правовий тиждень. — 2009. — № 44 (170).

³ Кампо В. Правові позиції Конституційного Суду України як необхідний елемент забезпечення судово-правової реформи // Вісник Конституційного Суду України. — 2010. — № 2. — С. 112–122.

⁴ Панчук О. В. Порядок надання правової допомоги свідку // Адвокат. — 2010. — № 2 (113). — С. 23–27.

реалізацією права громадян на правову допомогу. Адже стаття 3 Конституції України головним обов'язком правоохоронних та інших державних органів встановлює утвердження та забезпечення прав і свобод людини.

Таке бажане багатьом «кримінально-процесуальне врегулювання порядку участі адвоката під час допиту свідка» не примусило довго себе чекати. Менше ніж через рік після оприлюднення Рішення Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України щодо права свідка на захисника та іншу правову допомогу»¹ (далі — Закон).

Насамперед аж надто дивним є рішення законодавця надати адвокату, запрошеному свідком для забезпечення правової допомоги під час допиту, процесуальний статус захисника, що виглядає як законодавче закріплення «поганої звички» українського слідства починати «працювати» з потенційним обвинуваченим, залишаючи його у статусі свідка (з усіма наслідками: обов'язок давати показання, кримінальна відповідальність за відмову від дачі показань та завідомо неправдиві показання тощо). І тільки отримавши від такого свідка всю можливу інформацію, українські слідчі висувують обвинувачення.

Проте більшість свідків — це саме свідки. Вони не є супротивниками слідчого, а навпаки, допомагають слідству, не забуваючи при цьому свої права і законні інтереси. Тому свідку доречніше було б мати не захисника, а представника (як у потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача).

Неможливо заперечувати позитивний характер таких внесених згаданим Законом змін до Кримінально-процесуального кодексу, як закріплення права свідка на обраного за власним бажанням захисника під час допиту чи проведення інших слідчих дій та на іншу правову допомогу в порядку, встановленому законом, а також право свідка відмовитися від запрошеного ним захисника. Важко поскаржитися й на те, що законодавці надали захиснику свідка більше можливостей, ніж захиснику підозрюваного і обвинуваченого. Так, захисник підозрюваного чи обвинуваченого може тільки бути присутнім під час проведення слідчим допиту. Захисник же свідка може надавати в присутності слідчого консультації свідку, якщо фактичні обставини у справі можуть бути використані для кримінального переслідування особисто самого свідка або членів його сім'ї чи близьких родичів; ставити з дозволу слідчого запитання, що підлягають занесенню до протоколу, для уточнення і доповнення його відповідей; заперечувати проти незаконних дій слідчого щодо порядку проведення ним допиту чи інших слідчих дій з посиланням на норму закону, яка порушується, що підлягає занесенню до відповідного протоколу; оскаржувати дії слідчого в порядку, встановленому цим Кодексом, у разі якщо з характеру і змісту запитань випливає, що свідок має допитуватися як підозрюваний.

Проте викликає занепокоєння, що, по-перше, надання правової допомоги запрошеним свідком адвокатом зумовлюється його допуском до участі у справі постановою слідчого. По-друге, одна й та сама особа не може бути захисником двох і більше свідків в одній кримінальній справі, а також захисником свідка та

¹ *Відомості Верховної Ради України*. — 2010. — № 38. — Ст. 506.

підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, потерпілого, цивільних позивача чи відповідача. Водночас Кримінально-процесуальний кодекс допускає можливість здійснення одним адвокатом захисту двох і більше підозрюваних, обвинувачених чи підсудних, за винятком випадків, коли інтереси захисту одного з них суперечать інтересам захисту іншого.

Проблеми із застосуванням правила «кожному свідку — окремого адвоката» виникли одразу після набрання чинності змін до Кримінально-процесуального кодексу. Адже у справах про злочини у сфері господарської діяльності працівників того чи іншого підприємства викликають як свідків буквально десятками. Всі ці люди часто воліють запросити відомого їм адвоката, зазвичай того, який здійснює правове забезпечення діяльності підприємства. Однак за чинної редакції Кодексу це неможливо. Забезпечити таку кількість свідків правовою допомогою здатне навіть не кожне адвокатське об'єднання. Тож останнім часом все частіше з боку слідчих лунають пропозиції свідкам «організувати на допит адвоката», що вже саме по собі є вельми красномовним фактом.

Не потрібен глибокий аналіз, щоб зрозуміти, що автори законопроекту, яким внесено зміни до Кримінально-процесуального кодексу, воліли б не стільки врегулювати порядок участі адвоката у допиті свідка, скільки зменшити незручності, створені для слідства нормами статті 59 Конституції України в інтерпретації, наданій Конституційним Судом України.

Надзвичайно сумнівною є відповідність норм Закону правовим позиціям Конституційного Суду України, зокрема тій, що вибір форми та суб'єкта надання правової допомоги залежить від волі особи, яка бажає її отримати.

Висновки і пропозиції. Безперечно, Рішення Конституційного Суду України у справі про право на правову допомогу дозволило здійснити колосальний прорив у забезпеченні належної реалізації в нашій державі цього невід'ємного конституційного права людини і громадянина. Водночас слід визнати, що виконання зазначеного Рішення утруднено проблемами здебільшого суб'єктивного характеру: ігноруванням законодавцем, посадовими особами та органами правових позицій, викладених у мотивувальній та резолютивній частинах Рішення.

Для подолання проблем виконання цього акта Конституційному Суду України насамперед пропонуємо¹ звернутися до відповідних органів щодо підтвердження його виконання (частина третя статті 70 Закону України «Про Конституційний Суд України»). Суд також міг би організувати на тему Рішення науково-практичну конференцію тощо. Очевидно також, що потрібні більш активні дії юридичної спільноти та українського суспільства загалом, спрямовані на виконання Рішення, на захист конституційних прав людини і громадянина, зокрема права на правову допомогу.

Головань І. В. Некоторые проблемы исполнения решений Конституционного Суда Украины. В статье рассмотрены некоторые проблемы исполнения государственными органами решений Конституционного Суда Украины, в частности

¹ Лист автора публікації з цього приводу направлено до Конституційного Суду України 10 листопада 2010 року.

Решения по делу о праве на правовую помощь, и сформулированы конкретные предложения по их преодолению. Отмечена важная роль актов Конституционного Суда Украины для совершенствования защиты конституционных прав граждан и правоприменительной деятельности указанных органов.

Ключевые слова: практика правоприменения, официальное толкование Конституции Украины, право на правовую помощь, исполнение решений Конституционного Суда Украины.

Golovan I. Some problems of execution of decisions of the Constitutional Court of Ukraine (as an example of Decision of 2009 concerning the case on the right to legal aid). The article deals with some problems of execution of decisions of the Constitutional Court of Ukraine by the state authorities in section of practice of realization of the right to legal aid by the citizens and specific proposals concerning these problems overcoming are made. The important role of decisions of the Constitutional Court of Ukraine for improvement of protection of citizens' constitutional rights and enforcement of mentioned authorities are specified.

Key words: enforcement practice, official interpretation of Constitution of Ukraine, right to legal aid, execution of Decision of the Constitutional Court of Ukraine.